

SOG'LIQNI SAQLASH TIZIMIDAGI QARIYALARGA YO'NALTIRILGAN ISLOXOTLAR

Abduraimova Kenjaxon Abduxalilovna

*Xo'jaobod Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi
Qariyalarda hamshiralik ishi fani o'qituvchisi.*

O'zbekistonda keksa yoshdagi fuqarolar, nogironligi bo'lgan shaxslar va yolg'iz keksalar salomatligini saqlash, ularning umrini uzaytirish hamda turmush sifatini oshirishga yo'naltirilgan sog'liqni saqlash islohotlari tubdan takomillashtirilmoqda. Hozirgi davr tibbiyotining asosiy e'tibori sog'lom turmush tarzini targ'ibot qilish, sog'lom avlodni tarbiyalash va kasalliklarni oldini olishga qaratilgan.

Taraqqiy etgan mamlakatlarda uzoq, to'laqonli umr ko'rishning yagona yo'li sog'lom turmush tarzi ekanligi isbotlangan. Odatda, qarilik haqida so'z ketganda, beixtiyor xayolga ojizlik, qaramlik, kasallik holati keladi. Yo'q, qarilik – kasallik emas, komillik pallasi. Qarilik - umrning eng mazmunli, serhosil fasli. Insonning umr davomida yig'ilgan yashirin imkoniyatlari yoshi ulg'ayganda ochilib, aqli to'lishib teran fikrlaydi, kashfiyotlar qiladi.

Qarilikdan qo'rqishmas, hayot davomida orttirgan tajribaga tayanib, aqlu shijoat bilan ishlash va yashash lozim.

Insonning qarish jarayonini o'rganishdan maqsad keksayish paytida sog'lom turmush kechirish, o'zini o'zi mustaqil parvarish qilish, kasalliklarning oldini olishga erishishdan iborat. Kexsa yoshdagi odamlarda kasalliklarning kechish jarayoni ularning yoshi va ruhiy holatga bog'liq. Ular bilan ana shu jihatni hisobga olib muloqot qilish, ularni parvarishlash sog'liqni saqlash tizimining muammolaridan biri.

Asosiy yo'naltirilgan islohotlar quyidagilardan iborat:

- **Birlamchi tibbiy yordamni kuchaytirish:** Oilaviy shifokor punktlari va poliklinikalarda «tibbiyot brigadalari» faoliyati yo'lga qo'yilib, keksalar manzilli skrining tekshiruvlaridan o'tkazilmoqda.
- **Davlat va xususiy hamkorlik modellari:** Farzandlari xorijga ketgan yoki parvarishga muhtoj yolg'iz qariyalar uchun davlat-xususiy sheriklik asosida ijtimoiy xizmatlar ko'rsatish tizimi rivojlantirilmoqda.
- **Tibbiy brigadalar va patronaj:** Keksalar, ayniqsa 60 yoshdan oshganlar va surunkali kasalligi borlar patronaj hamshiralar tomonidan doimiy nazoratga olingan.
- **Profilaktik chora-tadbirlar:** Keksalar yiqilib tushishining oldini olish va muvozanatini ushlab turishga qaratilgan Tay-Chi kabi maxsus jismoniy mashqlar va profilaktika tadbirlari qo'llanilmoqda.
- **Tibbiy sug'urta islohotlari:** 2024-yilda boshlangan va 2027-yilgacha to'liq amalga oshirilishi kutilayotgan tibbiy sug'urta doirasida keksalar uchun arzon va sifatli tibbiy xizmatlar kafolatlanmoqda.
- **Moddiy-texnik bazani mustahkamlash:** Shifoxonalar va tez tibbiy yordam punktlarini dori-darmon bilan ta'minlashga ajratilayotgan mablag'lar oshirilib, keksalarga ixtisoslashgan yordam ko'rsatish sifati oshirilmoqda.
- **Yangi boshqaruv modeli:** 2025-2026 yillarda hududlarda sog'liqni saqlashning yangi modeli sinovdan o'tkazilib, bunda birlamchi tibbiy-sanitariya yordami muassasalari faoliyati tubdan yaxshilanmoqda.
- Ushbu islohotlar doirasida tibbiyot xodimlari salohiyatini oshirish va ularning ish haqini oshirish orqali keksalarga xizmat ko'rsatish sifati yaxshilash nazarda tutilgan.

Geriatrik xizmatlarni rivojlantirish

Qariyalar salomatligiga ixtisoslashgan **geriatrik markazlar** tashkil etish. Geriatr-shifokorlar va maxsus tibbiy xodimlarni tayyorlash. Surunkali kasalliklarni kompleks boshqarish tizimini joriy etish

Birlamchi tibbiy yordamni kuchaytirish

Oilaviy shifokorlar orqali qariyalarni muntazam kuzatish. Uy sharoitida tibbiy xizmat (home care) ni kengaytirish. Profilaktik tekshiruvlar va skrining dasturlarini joriy qilish

Uzoq muddatli parvarish tizimi

Qariyalar uchun parvarish uylari va kunduzgi markazlar tashkil etish. Nogiron yoki o‘z-o‘ziga xizmat qila olmaydigan qariyalar uchun ijtimoiy xizmatlar. Qarindoshlar va parvarishlovchilarni qo‘llab-quvvatlash dasturlari

Raqamli sog‘liqni saqlash

- Telemeditsina xizmatlarini rivojlantirish
- Elektron tibbiy kartalar orqali monitoring
- Masofaviy maslahat va diagnostika imkoniyatlari

Dori-darmon va moliyaviy qo‘llab-quvvatlash

Qariyalar uchun arzon yoki bepul dori-darmonlar. Pensiya va sug‘urta tizimini takomillashtirish. Tibbiy xizmatlar uchun subsidiya va imtiyozlar

Sog‘lom qarish (active ageing) konsepsiyasi

Jismoniy faollikni rag‘batlantirish. To‘g‘ri ovqatlanish va ruhiy salomatlikni qo‘llab-quvvatlash. Ijtimoiy faollik va jamiyatga integratsiya

Huquqiy va institutsional islohotlar

Qariyalar huquqlarini himoya qiluvchi qonunchilikni mustahkamlash. Davlat va xususiy sektor hamkorligini rivojlantirish. Sifat nazorati va standartlarni joriy etish

O‘zbekistonda qariyalarga yo‘naltirilgan sog‘liqni saqlash islohotlari umumiy tizimdagi keng o‘zgarishlar bilan chambarchas bog‘liq. So‘nggi yillarda qabul qilingan qaror va dasturlar aynan aholining ijtimoiy himoyaga muhtoj qatlamlari, jumladan, keksalar uchun xizmatlarni yaxshilashga ham xizmat qilmoqda.

1. Birlamchi tibbiy yordam va profilaktika kuchaytirildi

- Tuman va shaharlarda birlamchi tibbiy-sanitariya yordami tizimi qayta tashkil etildi
- Davlat tomonidan qoplanadigan tibbiy xizmatlar ro‘yxati shakllantirilmoqda
- Qariyalar uchun **muntazam dispanser nazorati** (doimiy tekshiruv) yo‘lga qo‘yilmoqda

Bu keksalarda kasalliklarni erta aniqlash va og‘ir asoratlarni kamaytirishga xizmat qiladi.

2. Qariyalar uchun maxsus skrining dasturlari

- 2024-yildan boshlab nuroniylarni **maqsadli skriningdan o‘tkazish** rejalashtirilgan
- Yurak-qon tomir, diabet, onkologik kasalliklarni erta aniqlashga e‘tibor kuchaytirildi

Bu yondashuv “kasallikni davolash emas, oldini olish” tamoyiliga asoslanadi.

3. Dori vositalari va kafolatlangan xizmatlar

- Davlat budjeti hisobidan qoplanadigan tibbiy xizmatlar hajmi kengaytirilmoqda
- Ijtimoiy himoyaga muhtoj qatlamlarga (jumladan qariyalar) imtiyozli xizmatlar ko‘rsatiladi

- Farmatsevtika tizimi ham isloh qilinib, sifatli dori ta'minoti kuchaytirilmoqda
4. Tibbiyot muassasalari va xizmatlar kengaytirildi
- So'nggi yillarda:
- 6 ta yangi ixtisoslashgan tibbiyot markazi tashkil etildi, 1200 dan ortiq tez tibbiy yordam shoxobchalari ochildi, 300 dan ortiq yangi bo'limlar ishga tushirildi
Bu qariyalar uchun ham tez va yaqin tibbiy yordam olish imkonini oshiradi.
5. Tizimni raqamlashtirish va boshqaruvni takomillashtirish
- 2024-yildagi qaror bilan sog'liqni saqlashda “yo'l xaritasi” tasdiqlandi
 - Elektron tizimlar, monitoring va boshqaruv samaradorligi oshirilmoqda
 - Davlat tibbiy sug'urtasi bosqichma-bosqich joriy qilinmoqda
- Bu qariyalarga xizmat ko'rsatishda shaffoflik va qulaylikni oshiradi.
6. Tibbiy kadrlar va xizmat sifati
- Shifokorlar soni oshmoqda (2020–2024 yillarda sezilarli o'sish kuzatilgan)
 - Hamshiralar va parvarish xodimlarini tayyorlash kuchaytirilmoqda
 - Klinik protokollar va standartlar yangilanmoqda
- Bu ayniqsa qariyalarga individual va sifatli yondashuvni ta'minlaydi.
7. Ijtimoiy yo'naltirilgan yondashuv
- “Hech kim e'tibordan chetda qolmasin” tamoyili asosida tizim rivojlantirilmoqda
 - Qariyalar uchun:
- uyda xizmat ko'rsatish ijtimoiy yordam rehabilitatsiya xizmatlari kengaymoqda
O'zbekistonda qariyalarga yo'naltirilgan sog'liqni saqlash islohotlari quyidagi asosiy natijalarga qaratilgan:
- kasalliklarni erta aniqlash (skrining)
 - bepul va imtiyozli xizmatlar kengayishi
 - tibbiy infratuzilmaning yaxshilanishi
 - sifatli va yaqin tibbiy yordam
- Bu islohotlar natijasida qariyalarning **umr davomiyligi, hayot sifati va ijtimoiy himoyasi** sezilarli darajada yaxshilanishi kutilmoqda.
- Xulosa qilib aytganda, qariyalarga yo'naltirilgan islohotlar quyidagi natijalarga olib keladi:
- Keksalar salomatligini yaxshilash va umr davomiyligini uzaytirish
 - Profilaktika va erta tashxis qo'yish tizimini kuchaytirish
 - Uy sharoitida va uzoq muddatli parvarish xizmatlarini rivojlantirish
 - Tibbiy xizmatlardan foydalanishda tenglik va qulaylikni oshirish
 - Sog'liqni saqlash tizimining samaradorligini oshirish
- Shu bilan birga, bunday islohotlar jamiyatda ijtimoiy himoyani kuchaytiradi va keksalarning hayot sifatini yaxshilashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar va saytlar ro'yhati.

1. Razikova I. S., Alikulova D. Ya. “Gerontologiyada xamshiralik ishi” o’quv qo’llanma.
2. M.T. Rustamova, M.Xo’jamberdiev "Geriatriya" Toshkent - 2012 y
3. M.F. Ziyayeva, M.D. Xodjasheva “Qariyalarda hamshiralik parvarishi” Toshkent “VORIS NASHRIYOT” 2012 yil
4. T. Yu. Umarova, I. A. Kayumova, M. K. Ibragimova -“Hamshiralik ishi” Toshkent 2003y.

Internet saytlari ro’yxati:

1. ziyonet.uz
2. med.uz
3. minzdrav.uz
4. tma.uz
5. tashpmi.uz